

Οι άγρυπνοι φρουροί των θησαυρών του Ερμιτάζ

/ Γενικά Θέματα

Πηγή: PhotoXPress

Φέτος, το Ερμιτάζ -ένα από τα μεγαλύτερα μουσεία του κόσμου- γιορτάζει τα 250 χρόνια από την ίδρυσή του. Σε όλη τη διάρκεια της ένδοξης ιστορίας του, οι γάτες του μουσείου ήταν οι πιο αφοσιωμένοι φύλακες και θεατές συνάμα των αμύθητων θησαυρών, που τους απολάμβαναν γουργουρίζοντας.

Το Μουσείο Ερμιτάζ της Αγίας Πετρούπολης, ο μεγαλύτερος θησαυρός της Ρωσίας, το πράσινο παλάτι (παλαιά Χειμερινά Ανάκτορα) στις όχθες του ποταμού Νέβας, ιδρύθηκε από την αυτοκράτειρα Αικατερίνη τη Μεγάλη, και περιέχει τις διασημότερες συλλογές έργων τέχνης στον κόσμο. Ακριβώς κάτω από τη μπαρόκ μεγαλοπρέπεια βρίσκεται ο κόσμος των υπογείων, με τους αγωγούς θέρμανσης και τους αποθηκευτικούς χώρους. Εκεί, οι τοίχοι δεν καλύπτονται με Ρέμπραντ και Καραβάτζιο, αλλά με φωτογραφίες από γάτες. Άλλωστε, η ιστορία τους είναι παράλληλη με αυτή του μουσείου. Από τον πρώτο χρόνο της ίδρυσής του, τα χαριτωμένα τετράποδα «διορίστηκαν» ως φρουροί με υψηλά προσόντα και έζησαν τις μέρες του μεγαλείου, της φτώχειας, των απωλειών και της επαναλειτουργίας του Ερμιτάζ.

«Πρόκειται για μια πραγματική συμβίωση ζώων και ανθρώπων» δηλώνει στην RBTH η βοηθός της διεύθυνσης του Μουσείου, Μαρία Χαλτούνεν, και εκπρόσωπος Τύπου των τετράποδων του παλατιού.

Αριστουργήματα και ...ποντίκια

Γάτες ζούσαν στο Χειμερινό Παλάτι από την εποχή της αυτοκράτειρας Ελισαβέτα Πετρόβνα, η οποία το 1747 εξέδωσε διάταγμα να μεταφερθούν από το Καζάν γάτες- κυνηγοί τρωκτικών, για τα Χειμερινά Ανάκτορα. Οπότε, στην αυτοκρατορική κατοικία της Αγίας Πετρούπολη αφίχθη ολοταχώς μία άμαξα με κοπάδια από γοητευτικότερες ρωσικές μπλε γάτες.

Η Αικατερίνη η Μεγάλη. Πηγή:
Vostok Photo

Αλλά, αυτή που μετέτρεψε το παλάτι σε ένα από τα μεγαλύτερα ιδρύματα τέχνης στον κόσμο ήταν η διάδοχος της Ελισαβέτα, η Αικατερίνη η Μεγάλη. «Πολύ νωρίς, είχε συνειδητοποιήσει ότι η τέχνη αποτελούσε σύμβολο στάτους μεταξύ των ηγεμόνων της Ευρώπης», αναφέρει η Τζεραλντίν Νόρμαν, συγγραφέας του βιβλίου «Ερμιτάζ: Βιογραφία του Μεγάλου Μουσείου» και σύμβουλος της διεύθυνσης του Ερμιτάζ.

Το 1771, η Αικατερίνη έφερε στη Ρωσία το πρώτο έργο Ραφάελ. Οκτώ χρόνια αργότερα, αγόρασε τη συλλογή του Βρετανού πρωθυπουργού Ρόμπερτ Ουάλπολ, – σχεδόν 200 κομμάτια μεταξύ αυτών και έργα των Ρούμπενς και Βελάσκεθ. Συνολικά, η Αικατερίνη απέκτησε περίπου 4.000 παλιούς αριστουργηματικούς πίνακες ζωγραφικής και μια εκπληκτική συλλογή 10.000 χαραγμένων πολύτιμων λίθων, την οποία η Νόρμαν τη χαρακτηρίζει ως την «μεγάλη της αγάπη».

«Ήταν μια ερωτική σχέση, αλλά ταυτόχρονα και κρατική πολιτική, μια πολύ έξυπνη πολιτική», υποστηρίζει, σημειώνοντας πως η Αικατερίνη «ανταγωνιζόταν Γάλλους, Γερμανούς και Άγγλους, ενώ σταθερά υπερτερούσε στις αγορές της

τέχνης».

Το Κρατικό Μουσείο Ερμιτάζ ξεκίνησε ως ιδιωτική συλλογή της Αυτοκράτειρας Αικατερίνης και η αύξηση του κύρους της συλλογής, η οποία άνοιξε για το κοινό το 1852, αντικατοπτρίστηκε και στο καθεστώς που δόθηκε στις γάτες -φρουρούς. Στα χρόνια της Μεγάλης Αικατερίνης οι γάτες χωρίστηκαν σε δύο κατηγορίες: στις σπιτόγατες και στις κυνηγούς -φρουρούς που είχαν ελεύθερη πρόσβαση στις αίθουσες. Το έργο τους ήταν πιο σημαντικό από ποτέ. Σε μια επιστολή της η Αυτοκράτειρα γράφει: «Λίγοι είναι οι επισκέπτες της γκαλερί- εγώ και τα ποντίκια».

Απώλειες έργων και ζώων

Το 1917, η Οκτωβριανή Επανάσταση έδιωξε τον Τσάρο Νικόλαο Β' από τα Χειμερινά Ανάκτορα. Σύμφωνα με την κ. Χαλτούνεν, οι Ρομανόφ είχαν αδυναμία στα ζώα, συγκεντρώνοντας πάρα πολλά σκυλιά και γάτες. Κι ενώ τα σκυλιά πυροβολήθηκαν μαζί με τους ιδιοκτήτες τους, οι γάτες, δεν είχαν τη μοίρα των αφεντικών τους, αφού έμειναν πίσω στο παλάτι.

Οι Μπολσεβίκοι εθνικοποίησαν το Ερμιτάζ, ενώ παράλληλα ξεκίνησε μια τραυματική περίοδος για το μουσείο, η οποία διήρκεσε πάνω από τρεις δεκαετίες. Στη δεκαετία του 1930, ο Στάλιν άρχισε να πουλάει έργα τέχνης του Ερμιτάζ, για να χρηματοδοτήσει τη σοβιετική εκβιομηχάνιση. (Τα παλιά αριστουργήματα που αγοράστηκαν από τον αμερικανό βιομήχανο, Άντριου Μέλον, έμελε να αποτελέσουν το θεμέλιο της Εθνικής Πινακοθήκης της Ουάσιγκτον, DC).

Κενές αίθουσες του Ερμιτάζ στη διάρκεια της πολιορκίας του Λένινγκραντ.

Πηγή: RIA Novosti

Οι πιο σκοτεινές ημέρες για το Ερμιτάζ, ήταν οι 872 ημέρες της πολιορκίας του Λένινγκραντ στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, που προκάλεσαν το θάνατο 1,5 εκατομμυρίου ανθρώπων. Το Ερμιτάζ εκκενώθηκε και οι θησαυροί του στάλθηκαν στα Ουράλια, αφήνοντας πίσω μόνο κενά πλαίσια. Στο μεταξύ, οι άνθρωποι στην πόλη λιμοκτονούσαν. «Όλα τα ζώα στην πόλη εξαφανίστηκαν, ακόμη και τα πουλιά. Δεν υπήρχε τίποτα να φάνε», αναφέρει η κ. Χαλτούνεν

Αυτή ήταν και η μοναδική φορά, στη μακρόχρονη ιστορία του μουσείου, που απουσίασαν οι γάτες, από το Ερμιτάζ, καθώς τις είχαν φάει όλες οι ιδιοκτήτες τους. Λίγο μετά το τέλος της πολιορκίας έφτασαν στο Λένινγκραντ δύο φορτηγά με γάτες από τις κεντρικές περιοχές της Ρωσίας, Νόβγκοροντ και Πσκοφ. Όταν σταθεροποιήθηκε η κατάσταση στη χώρα, ο πληθυσμός των τετράποδων φρουρών του μουσείου αυξανόταν παράλληλα με την επέκταση των εκθέσεων. Μετά το θάνατο του Στάλιν, στο μουσείο εκτέθηκαν και πάλι οι πίνακες ιμπρεσιονιστών και μοντερνιστών.

Οι κυνηγοί που κατέληξαν ...σπιτόγατοι

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η Σοβιετική Ένωση κατέρρευσε, αφήνοντας πίσω της ένα πτωχευμένο Ερμιτάζ. Στο ντοκιμαντέρ «Ανακαλύπτοντας το Ερμιτάζ», ο διευθυντής του Μουσείου Μιχαήλ Πιοτρόβσκι αναφέρει ότι δεν υπήρχαν χρήματα, ούτε για να επισκευάσει τη στέγη που έσταζε!

Όταν το 1995, η κ. Χαλτούνεν, άρχισε να εργάζεται στο μουσείο, μία μέρα κατέβηκε στο υπόγειο, και αντίκρισε ένα συγκλονιστικό θέαμα: δεκάδες γάτες να

την κοιτάζουν και να την ακολουθούν, σαν στο σπίτι τους, οι οποίες όμως ήταν σε δεινή κατάσταση, πεινασμένες και παραμελημένες.

Τότε, μαζί με κάποιο φίλο της άρχισαν να τους φέρνουν πόριτζ από την καφετέρια για να τις ταΐσουν. Ξεκίνησαν την εκστρατεία: «Ένα ρούβλι για μια γάτα» συγκεντρώνοντας χρήματα για τρόφιμα και ιατρική περίθαλψη», ενώ κέρδισαν και την υποστήριξη του Πιοτρόβσκι, ο οποίος τους παραχώρησε χώρους του υπογείου για τη φροντίδα και τη φύλαξη των γατών. Σήμερα, ο χώροι αυτοί είναι γεμάτοι από μπόλ με τρόφιμα και κουβέρτες που τοποθετούνται πάνω από τους αγωγούς θέρμανσης, εκεί όπου το χειμώνα μαζεύονται όλες οι γάτες.

Υπό τη διεύθυνση Πιοτρόβσκι, το μουσείο απέκτησε μια νέα ζωή. Πριν από δύο χρόνια, άνοιξε ένα καινοτόμο τμήμα τέχνης, και φέτος το καλοκαίρι φιλοξένησε τη Μπιενάλε Μανιφέστα. Ο Ολλανδός καλλιτέχνης Έρικ βαν Λιεσούτ πέρασε εννέα μήνες στο υπόγειο με τις γάτες -ενώ αυτό ανακαινιζόταν- κάνοντας γυρίσματα για το βίντεό του με τίτλο: «Υπόγειο». «Οι γάτες είναι η ψυχή του κτιρίου, για μένα συνιστούν μια υποκουλτούρα, ένα κομμάτι της ιστορίας του μουσείου», δηλώνει ο Λιεσούτ στην RBTH.

Αν και οι γάτες δεν περιφέρονται πλέον τις αίθουσες, όπως έκαναν τις ημέρες της Αικατερίνης, οι πιο κοινωνικές κυνηγούν στις αυλές ή κάτω στην όχθη του ποταμού, και σταματούν για λίγο στην πύλη της εισόδου για να... λιμάρουν τα νύχια τους. Σήμερα, έχουν τα δικά τους «διαβατήρια»- κάθε μία διαθέτει πάσο με φωτογραφία που βεβαιώνει ότι έχει επιλεγεί για να προωθήσει το δύσκολο έργο της προστασίας των υπογείων του Μουσείου από τα τρωκτικά- ενώ στο πλευρό τους βρίσκεται και μια ...λεγεώνα εθελοντών και κτηνιάτρων. Μία ημέρα του χρόνου έχει καθιερωθεί ως ημέρα της γάτας, κατά την οποία οι εργαζόμενοι διοργανώνουν ενημερωτικές εκθέσεις, και χάπενινγκς για τους επισκέπτες, οι οποίοι έχουν την ευκαιρία να τις γνωρίσουν και να τις υιοθετήσουν.

Μπορεί σήμερα οι γάτες του Ερμιτάζ να είναι περισσότερο πρέσβεις πολιτισμού, ή κακομαθημένες σπιτόγατες, παρά κυνηγοί - αστειεύεται η κ.Χαλτούνεν -ωστόσο, η παρουσία τους και μόνο διώχνει τα ποντίκια. Θα παραμείνουν ως ένα μέρος της ιστορίας του Ερμιτάζ, εξίσου σημαντικό όσο οι πίνακες του Μονέ, τα αρχαία χρυσά, και οι υπέροχες αίθουσες των Χειμερινών Ανακτόρων.

Βρετανίδα σκηνοθέτρια ανακαλύπτει τον κόσμο του Ερμιτάζ

Όταν η σκηνοθέτρια Μάρτζι Κίνμουθ αποφάσισε να γυρίσει ένα ντοκιμαντέρ για το Ερμιτάζ, δεν ήθελε να δείξει απλά τους καλλιτεχνικούς θησαυρούς του. «Ήθελα να πάω πίσω από το προσκήνιο και να δείξω τι πραγματικά συνέβη μετά την επανάσταση», διηγείται στην RBTH.

Τα γυρίσματα του ντοκιμαντέρ «Ανακαλύπτοντας το Ερμιτάζ» σηματοδοτούν την πρώτη φορά που μια ξένη σκηνοθέτρια έχει τη δυνατότητα να γυρίσει ταινία στο εσωτερικό του μουσείου. Η Κίνμουθ ήρθε μετά από πρόσκληση του σκηνοθέτη Μιχαήλ Πιοτρόβσκι και της παραχωρήθηκε πλήρης πρόσβαση σε συλλογές, θησαυροφυλάκια και προσωπικό του μουσείου.

«Οι χώροι αποθήκευσης είναι γεμάτοι υπέροχες εκπλήξεις, μυστήρια, αντικείμενα που το κοινό δεν τα βλέπει». Ανάμεσα στις πιο εντυπωσιακές και αγαπημένες της ανακαλύψεις ήταν ένα αυτοκρατορικό μπάνιο από σμάλτο, γεμάτο θησαυρούς.

Στη διάρκεια των δύο χρόνων που διήρκεσαν τα γυρίσματα, η Κίνμουθ ανακάλυψε «έναν τεράστιο κόσμο με τους δικούς του κανόνες. Θα μπορούσα να ξαναπάω να γυρίσω μια εντελώς διαφορετική ταινία», εξομολογείται συμπληρώνοντας πως «υπάρχουν πάμπολλες ιστορίες να διηγηθεί κανείς!».

Τζόι Νοϊμάιερ, ειδικά για τη RBTH

Πηγή: gr.rbth.com